

ON-kruident bestaan niet... Een digitale Coronatrip door het (on)kruidenrijk - juni 2020

Weeds are flowers, too, once you get to know them.

- Winnie the Pooh

Onkruiden zijn ook bloemen, als je ze wat beter leert kennen.

PaintingByRebeccaCooper.com

Welkom op onze eerste digitale gidsbeurt!

Omdat gegidste wandelingen voorlopig nog niet mogelijk zijn binnen de huidige corona-maatregelen, bieden we u graag een alternatief. Onze gids Raf Demeyer stelde met zorg een presentatie samen waarin hij enkele veel voorkomende kruiden voorstelt, die vaak onterecht als 'on'kruid worden bestempeld.

Het is natuurlijk niet het zelfde als met een echte gids op stap gaan, maar we hopen u op deze manier toch te kunnen verwonderen met enkele interessante weetjes, zodat je zelf de natuur in kan trekken (of gewoon je buurtpark) en misschien vrienden of familie kan verbazen met de opgedane kennis?

Zet je gemakkelijk, laat je door Raf meenemen in het verhaal, en veel plezier ermee!

Sarah Geers
Coördinator Educatie en Verenigingswerk
Vzw Durme

Ps. Heb je vragen? Dan kan je ze ons altijd stellen via sarah.geers@vzwdurme.be. Ik breng je graag in contact met onze gidsen.

Welkom op deze digitale wandeling over 'on'kruiden.

Mijn naam is Raf, en ik ben jullie digitale vzw Durme-gids van vandaag.

Wij maken eerst en vooral kennis met de bekendste, maar ook voor de natuur een van de waardevolste (on)kruiden: de brandnetels.

Grote brandnetel

Kleine brandnetel

	Verklaring wetenschappelijke naam	groei	giftig	Waarom is deze plant wel plezant?		
				gebruik	medicinaal	bijzonderheden
Grote brandnetel <i>Urtica dioica</i>	Urere: branden dioica: tweehuizig	☀/☿, stikstofrijke bodem	neen	* meststof (brandnetelgier), insecticide * vlinderplant voor dagpauwoog, kleine vos, gehakkende aurelia, landkaartje en atalanta	* Bevat vitamine ABCD, ijzer, kalk en fosfor = bloedzuiverend, bloeddrukverlagend en slijmoplossend	* punt einde blad is <u>langer</u> als andere tanden
Lijkt op						
Kleine brandnetel <i>Urtica urens</i>	Urere: branden (2 x is versterkend)	idem	neen	idem	idem	* punt einde blad is <u>even lang</u> als andere tanden ⇒ prikt sterker dan Grote brandnetel

☀ = zonnige standplaats

☿ = donkere/ beschaduwde standplaats

Ook weinig geliefd zijn de leden van de distelfamilie. Je kan ze herkennen aan hun stekelige stevige bladeren en hun *paarse* bloemen. Toch kan er heel wat over hen verteld worden.

Akkerdistel

Speerdistel

	verklaring wetenschappelijke naam	groei	giftig	Waarom is deze plant wel plezant?		
				gebruik	medicinaal	bijzonderheden
Akkerdistel <i>Cirsium arvense</i>	Kirsos: spatader arvense: akker	☼, voedselrijke grond	neen	eetbaar: vogel- en insectenplant (distelvlinder, distelvink)	Thee tegen spataders	* paarse bloem, <u>geen stekels</u> op stengel = Middeleeuws symbool van weerbaarheid
Lijkt op Speerdistel <i>Cirsium vulgare</i>	Kirsos: spatader vulgare: algemeen	☼, voedselrijke grond	neen	idem	idem	* paarse bloem, <u>wel stekels</u> op stengel = nationale bloem van Schotland

De distel is het nationale embleem van Schotland. Tijdens het regeren van Alexander III van Schotland, probeerde (1241-1285) Koning Haakon van Noorwegen Schotland te veroveren. Er wordt verteld dat de Noren tijdens de nacht probeerde aan te vallen, maar blootvoets stapten ze op de distels. Ze schreeuwde het uit van pijn, waardoor de Schotten gewaarschuwd werden en de mogelijkheid hadden om ze te overwinnen. De distel werd toen het Schotse nationale symbool.

Het is dus geen toeval dat het glas van Gordon Scotch de vorm van een distelbloem heeft!

Al iets beter gekend is de vogelmuur. Deze plant is niet alleen eetbaar voor vogels, maar ook voor de mens. Bekijk zeker eens het kleine, maar fraaie bloemetje van dichtbij!

Vogelmuur

	verklaring wetenschappelijke naam	groei	giftig	Waarom is deze plant wel plezant?		
				gebruik	medicinaal	bijzonderheden
Vogelmuur Stellaria media	Stellaria: stervorming media: middelste	☼/☼, stikstofrijke bodem	neen	eetbaar (ook vogelvoer) en geneeskrachtig	* bevat ijzer, kalk, kalium, kieselzuur, vitamine C = slijmoplossend, bevordert spijsvertering	* hele plant kan als slaatje gegeten worden * bloem als garnituur van slaatje * = middeleeuws symbool van weerbaarheid
Lijkt op						
Gewone hoornbloem Cerastium fontanum	Ceras: hoorn fontanum: bij de bron	☼/☼, stikstofrijke bodem	neen	geen	geen	* vrucht lijkt op hoorn van een dier

De paardenbloem is niet zo geliefd bij de eigenaars van een strak gazon. Toch is het een nuttig kruid.

De paardenbloem

	verklaring wetenschappelijke naam	groei	giftig	Waarom is deze plant wel plezant?		
				gebruik	medicinaal	bijzonderheden
Gewone paardenbloem Taraxacum officinale	Taraxis: darmkwaal officinale: geneeskrachtig	☼, voedselrijk e grond	neen	eetbaar, bijenplant, verfplant, geneeskrachtig	* bevat ijzer, koper, kaliumzouten, vitamine ABCD = vocht afdrijvend = sap tegen wratten	* konijnenbloem: bladeren stimuleren melkproductie bij zogende dieren * insectenplant: veel stuifmeel vroeg in het voorjaar

- Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden paardenbloembladeren als voedsel aanbevolen. De USSR maakte toen ook 30 % van de rubber uit de latex van de Russische paardenbloem (*Taraxacum koksaghyz*)!

Ook recent terug in opmars voor biologische fietsbanden:

<https://www.biobasedpress.eu/nl/2017/09/rubber-uit-paardenbloemen-ontwikkeld-wur-en-vredestein/>

- Symbool voor Maria, omdat de bloem zonder bevruchting vruchten draagt.
- De bloem van de Paardenbloemen is een composiet (= samenstelling) van tientallen kleine bloemetjes!

1 los bloemetje

Ik stel u nu het officieel *hardnekkigste (on)kruid om te bestrijden* voor, de “schrik der tuinders”: het Zevenblad.

Zevenblad is zeer gemakkelijk te herkennen: het heeft exact 7 blaadjes aan een grondstengel.

	verklaring wetenschappelijke naam	groei	giftig	Waarom is deze plant wel plezant?		
				gebruik	medicinaal	bijzonderheden
Zevenbad Aegopodium podagraria	Aix: geit + <i>podion</i> een klein voetje podagraria: voetjicht	☼, voedselrijke en vochtige grond	neen	eetbaar, snijbloem, geneeskrachtig	kalium, kalk, magnesium en kieselzuur, vitamine A+C = vocht afdrijvend = tegen gewrichtspijn	* Romeinse spinazie: in Engeland geïmporteerd door de Romeinen als voedselplant * smaakt vrij pittig = gebruik in kruidenboter, soep, pittige taart

De haagwinde is een fraaie plant, maar door haar woekering met veel en grote bladeren zet ze de planten op de bodem zonder zonlicht. Daarom wordt zij, o.a. in het Molsbroek, door het wijzigen van de waterspiegel onder controle gehouden.

Haagwinde

Haagwindepilstaart

	verklaring wetenschappelijke naam	groei	giftig	Waarom is deze plant wel plezant?		
				gebruik	medicinaal	bijzonderheden
Haagwinde <i>Convolvulus sepium</i>	Convolvere: zich ergens omwikkelen sepium: van een heg	☼/☼, voedselrijke en vochtige grond + hagen	neen	eetbaar, snijbloem, geneeskrachtig	anorganische zouten, looistoffen = wortel: laxemiddel = blad: melkproductie	* nectarplant voor bijen, hommels, vliegen, wespen en waardplant voor de Windepijlstaart * neemt door zijn vele <u>hartvormige</u> bladeren zonlicht weg van andere planten!
Lijkt op						
Akkerwinde <i>Convolvulus arvensis</i>	Convolvere: zich ergens omwikkelen arvensis: van de akker	☼, voedselrijke en verstoorde grond + akkers	neen		-	* <u>pijlvormige</u> bladeren * roze gekleurde bloemen + geurt naar vanille

De verschillende soorten weegbree kom je vooral aan *betreden* locaties: wegen, paden, straten, veeweiden..

Grote weegbree

Smalle weegbree

	verklaring wetenschappelijke naam	groei	giftig	Waarom is deze plant wel plezant?		
				gebruik	medicinaal	bijzonderheden
Grote weegbree Plantago major	Plantago pedis: schoenzool major: grotere	☼/☼, voedselrijke en vochtige grond, verdichte grond (paden)	rauwe wortel wel!	eetbaar, plant voor bijen, geneeskrachtig	bevat vitamine C = zaad: laxemiddel = blad: huidaandoeningen (brandnetel!)	* nectarplant voor bijen * bloem-aren ruiken en smaken naar chocolade
Lijkt op						
Smalle Weegbree Plantago lanceolata	Plantago pedis: schoenzool lanceolata: lancetvormig	☼, voedselrijke en verstoorde grond + akkers	licht	geneeskrachtig	Thee: antiseptische werking, slijm afvoerend, tegen hoest	* bloemknoppen kan je bakken * konijnen en knaagdieren zijn dol op de bladeren * bloem-aar lijkt op mini-planetarium

Bloem-aar van de Grote weegbree

Bloem-aar van de Smalle weegbree

Nu even in het veld en in de bermen gaan kijken: de prachtige gele boterbloemen lachen ons toe!

Kruipende boterbloem

Scherpe boterbloem

Kruipende boterbloem

Scherpe boterbloem

	verklaring wetenschappelijke naam	groei	giftig	Waarom is deze plant wel plezant?		
				gebruik	medicinaal	bijzonderheden
Kruipende boterbloem Ranunculus repens	Ranunculus: kikkertje repens: kruipend	☼/☼, voedselrijke en vochtige grond	ja	plant voor insecten	-	* nectarplant * blad driedelig, middelste bladdeel heeft <u>steeltje</u>
Lijkt op						
Scherpe boterbloem Ranunculus acris	Ranunculus: kikkertje arcis: scherp	☼/☼, voedselrijke en vochtige grond	ja	plant voor insecten	-	* nectarplant * driedelig blad, diep ingesneden * scherpe smaak

Vooral in graslanden en gazons vinden wij overal de leden uit de klaverfamilie.

Witte klaver

Roze klaver

	verklaring wetenschappelijke naam	groei	giftig	Waarom is deze plant wel plezant?		
				gebruik	medicinaal	bijzonderheden
Witte klaver Trifolium repens	Trifolium: 3 blaadjes repens: kruipend	☼, voedselrijke en vochtige grond	neen	plant voor vlinders en bijen, eetbaar geneeskrachtig	Als thee bij vrouwenkwaaltjes	* nectarplant (klaverhoning) * brengt stikstof in de grond * vrij ronde blaadjes * wit vlekje op blad
Lijkt op						
Roze klaver Trifolium pratense	Trifolium: 3 blaadjes pratense: van de akker	☼, voedselrijke en vochtige grond	neen	plant voor vlinders en bijen, eetbaar geneeskrachtig	Als thee bij vrouwenkwaaltjes	* nectarplant (klaverhoning) * brengt stikstof in de grond * eivormig blad * witte V-vorm op blad

De shamrock (♣) is een Iers nationaal symbool. Het is een jonge, nog witte, klaverplant met drie blaadjes. Zij werd volgens legendes gebruikt door Sint-Patrick, de beschermheilige van Ierland en de persoon die het christendom naar Ierland bracht, om de goddelijke Drie-eenheid uit te leggen. Later werd de shamrock een onofficieel symbool van Ierland.

Het officiële symbool van Ierland is de harp (zie ook de Ierse euromunten)

In graslanden en gazons vinden wij ook het bekende madeliefje.

	Verklaring wetenschappelijke naam	groei	giftig	Waarom is deze plant zo plezant?		
				gebruik	medicinaal	bijzonderheden
Madeliefje Bellis perennis	Bellis : schoonheid perennis: overblijvend	☼/☼, voedingsrijke verdichte grond, gazon	neen	Bloemen zijn eetbaar, geneeskrachtig	- vocht afdrijvend, wondhelend en slijmoplossend - bloemetjes erg decoratief!	* symbool voor Maria: Maagde-liefje

- Volgens een legende is de onderkant van de bloemblaadjes deels rood omdat Maria zich prikte toen zij dit bloemetje aan het borduren was.
- Vroeger gaf een meisje dat nog niet toe was aan de liefde dit aan met een krans met madeliefjes.

Nu even in de bermen gaan kijken: de Gewone smeerwortel heeft heel veel verschillende kleuren. Deze variëren van wit over roze tot donkerpaars.

Gewone smeerwortel

Diefstal na inbraak

	verklaring wetenschappelijke naam	groei	giftig	Waarom is deze plant wel interessant?		
				gebruik	medicinaal	bijzonderheden
Gewone smeerwortel <i>Symphytum officinale</i>	Symphytum: samengroeien officinale: uit de apotheek	voedselrijke en vochtige grond	neen	plant voor bijen, eetbaar, geneeskrachtig bodemverbeteraar, meststof	* gekneusde bladeren: wondhelend * wortels: net als asperges rijk aan eiwit en vitamines	* nectarplant * brengt stikstof in de grond * jonge blaadjes eetbaar als sla

Vele bloemen, zoals de lip- en vlinderbloemigen, hebben **een lange kroonbuis**, waardoor de nectar zich diep in de bloem bevindt. De insecten moeten dan ver naar binnen om bij de nectar te kunnen komen. Voor sommige hommelse soorten, zoals de Tuinhommel (*Bombus hortorum*) is dat geen probleem, die hebben een **vrij lange tong** met haartjes aan het uiteinde, zodat ze nectar uit die lange kronen kunnen opzuigen.

Er zijn echter ook hommelse soorten met **middellange of korte tongen**, zoals de Aardhommel (*Bombus terrestris*) en de Weidehommel (*Bombus pratorum*). Hun tong is ongeveer even lang als die van een honingbij. Om toch bij diepliggende nectar te geraken, gaan ze op roverstocht en breken in in de bloem. Ze **bijten een gaatje in de zijkant van de lange kroonbuis** en steken daardoor hun tong om zo toch van de nectar te kunnen drinken. Deze dieventruc is nadelig voor de bloem, want de zoete nectar wordt geroofd zonder dat er bestuiving heeft plaatsgevonden. "Diefstal na inbraak" noemde de bekende veldbioloog J.P. Thijssse (1865-1945) dit gedrag. Toch is dit gedrag niet evolutionair weg geselecteerd.

En niet te vergeten: de dovenetels!

Witte dovenetel

Paarse dovenetel

	verklaring wetenschappelijke naam	groei	giftig	Waarom is deze plant wel interessant?		
				gebruik	medicinaal	bijzonderheden
Witte dovenetel Lamium album	Lamium: muil album: wit	☼/☿, voedselrijke en vochtige grond	neen	plant voor vlinders en bijen, eetbaar, snijbloem (krans boven bloemen weghalen)	-	* nectarplant * vierkante stengel * bloeit het hele jaar door
Lijkt op						
Paarse dovenetel Lamium purpureum	Lamium: muil purpureum: paars	☼, voedselrijke en vochtige grond	neen	plant voor vlinders en bijen, enkel bloemen eetbaar	-	* nectarplant * vierkante stengel * bloeit het hele jaar door

Een zeer curieuze bijnaam naam is ook 'Adam en Eva' zoals in Engeland 'Adam en Eva in het prieel'. Je begrijpt het pas als je een bloem onderste boven houdt: in de bovenlip liggen de twee lange meeldraden als menselijke figuren naast elkaar. Enige fantasie is wel vereist!

Tenslotte staan we nog even stil bij de verschillende melkdistels die in onze streek voorkomen. Zij lijken op distels, maar hebben *gele* bloemen. Bij het doorsnijden van de stengel of van een blad komt er een *wit melksap* tevoorschijn.

Gewone melkdistel

	verklaring wetenschappelijke naam	groei	giftig	Waarom is deze plant wel plezant?		
				gebruik	medicinaal	bijzonderheden
Gewone melkdistel <i>Sonchus oleraceus</i>	Sonchus: hol/zacht oleraceus: als groente gebruikt	☼,voedselrijke en vochtige grond	neen	plant voor vlinders en bijen, eetbaar, geneeskrachtig	- bladeren als spinazie eetbaar - jonge blaadjes rijk aan vitamine C en minerale zouten	* nectarplant * eenjarig, pioniersplant * kleine gele bloemetjes * pioniersplant
Lijkt op						
Gekroesde melkdistel <i>Sonchus asper</i>	Sonchus: hol/zacht asper: ruw	☼, voedselrijke grond	neen	plant voor vlinders en bijen, eetbaar, geneeskrachtig	- bladeren als spinazie eetbaar (stekels eerst afknippen)	* nectarplant * eenjarig, pioniersplant * gekroesde puntige bladeren
Akkermelkdistel <i>Sonchus arvensis</i>	Sonchus: hol/zacht arvensis: op de akker	☼, voedselrijke grond	neen	plant voor vlinders en bijen, eetbaar, geneeskrachtig	- bladeren als spinazie eetbaar - wortels: thee tegen astma, longklachten en verkoudheid	* overblijvende plant * geel beklierde bloemen en stengels

Gekroesde melkdistel

Akkermelkdistel

Zo, na deze kennismaking met verschillende melkdistels zijn we helemaal rond ons natuurgebied gestapt. Deze digitale rondleiding bracht jullie in contact met enkele veel voorkomende (on)kruiden in onze regio.

Kijk gerust eens aandachtig rond tijdens uw volgende wandeling; u zult ervan versteld staan hoeveel verschillende planten u zal herkennen!

Ik zie jullie later graag eens terug in een van de vele natuurgebieden van vzw Durme.

Raf Demeyer